עבודת ישראל — שלח

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ופי' בתרגום יונב"ע וכד חמי משה ית ענותנותי' קרא שמיה יהושע ע"ש ודבריו נפלאים וצריך לפרש דבריו בעזה"י דהנ' למעלה בסוף פרק בהעלותך אלדד ומידד מתנבאי' במחנה כתיב ויען יהושע בן נון דאמר אדוני משה כלאם. ואמרו בגמרא שהיו מתנבאים משה מת יהושע מכניס את ישראל לארץ ע"ש. ועתה נחזי אנן אם ח"ו היה יהושע מבעלי רוח גבוהה וממבקשי הכבוד לא היה כועס עכ"פ עליהם שהם היו מתנבאים על גדולתו ורוממות קרנו. אבל מדמצינו שאמר יהושע אדוני משה כלאם מוכח שהיה ענוותן וברוח מן הכבוד כדרך הצדיק והיה אומר בלבבו מוטב שיחיה משה רבינו לעולם להנהיג את ישראל ואנכי אהיה עבד למו ולכן ניחא שקר' משה לו יהושע פירש"י יה יושיעך מעצת מרגלים וקשה וכי ס"ד על צדיק שפניו כפני הלבנה שיהיה נפתה לעצה הרעה הזאת להוציא דבה על ארץ הקדושה אלא ע"כ מכח שראה ענותנותי' והשתוקקתו לחיי משה רבינו עדי עד חשש לו פן יפול עי"ז בעצת מרגלים כדי שלא יכנסו ישראל לארץ וממילא יאריכו ימי משה כי מיתת מש"ר ע"ה תלוי בביאת הארץ כמ"ש הקב"ה לכן אתה לא תביא את העם הזה אל הארץ וגו'. ובודאי שלא היה נעלם דבר מנביאים הללו כמו משה ויהושע ע"ה שראו הדבר הזה שימות משה קודם ביאת ישראל לארץ. וא"כ יש לחוש פן עי"ז יעכב יהושע כניסתן לארץ להאריך ימי משה רבינו ולכן משה ענוותן קרא אותו יהושע יה יושיעך מעצת מרגלים כלומר יהיה איך שיהיה ולא תלך בדרך חטאים ח"ו. וזה שתרגם יונתן כד חמי משה ענותנותי' דיהושע פי' במה שאמר למעלה בקצף גדול אדני משה כלאם לכן קרא שמו יהושע כפירש"י יה יושיעך מעצת מרגלים כנ"ל:

ועתה יגדל נא כח אדני. אית' בילקוט זשה"כ יאחז צדיק דרכו וטהר ידים יוסף אומץ. אמר רבי חוניא צדיק זה הקב"ה דכתיב בי' כי צדיק ה' צדקות אהב. וטהר ידים זה הקב"ה דכתיב בי' טהור עינים מראות ברע.יוסיף אומץ זה הקב"ה שהוא מעצים כחו של צדיק שיעשה רצונו ד"א יאחז צדיק זה משה שנא' בו צדקת ה' עשה. וטהר ידים זה משה דכתיב ביה לא חמור אחד מהם נשאתי. יוסיף אומץ זה משה שהוא מעצים כח גבורה כמד"א ועתה יגדל נא כח אדני וגו'. ד"א יאחז צדיק דרכו בשעה שאמר אכנו בדבר א"ל משה תפוס מדתך. תפוס אומנתך כל הצדיקים תפסו כאו"א אומנתו. אברהם תפס אם המילה. יצחק תפס את התפלה יעקב תפס את האמת שנא' תתן אמת ליעקב. יוסף תפס את החסידות שנאמר ויט אליו חסד. משה תפס את הענוה שנאמר והאיש משה ענו מאד. אהרן תפס את השלום. שנאמר ברית היתה אתו החיים והשלום. פנחס תפס את הקנאה שנאמר בקנאו את קנאתי. אף אתה תפוס אומנתך רחום וחנון וגו' לכך נאמר ועתה יגדל נא כח וגו' אמר ר"ל משל לגבור שבא לטעון קורה גדולה ותלמידו מהלך אחריו כ"ז שהיה התלמיד רואה את רבו מתגבר והולך היה אומר לי יתקוף חילך. כך משה כ"ז שהיה רואה את הקב"ה מתפייס וסולח לישראל היה אומר לו יישר חילך ועתה יגדל נא כח אדני וכו' ע"ש. ונראה בעזה"י ליישב שכולן דברו דבר אחד ורמזו להראות כחו של משה והמשכתו הרחמים וחסדים לעולם. עפ"י דאיתא בזוה"ק בפ' זו בזה הפסוק וז"ל תא תזי כד אנהיר עתיק' סתימ' במוחא אנהיר ללבא וכו' האי חילא דאתא מעתיקא קדישא סתימ' דכל סתימין יגדל נא דיתרבי ויסגי לעיל' לעיל' ויתנגיד ויתמשיך לתתא וכו' ע"ש באורך והנה כבר כתבנו מזה בנ"מ שעיקר מחלוקת הרשעים והעכומ"ז מימי קדם עלינו להכחיש אותנו מה שאנו אומרים שהבורא ב"ה ברא את עולמו בשביל עושי רצונו שנעבדהו בתורתו ובמצותיו כל הימים והוא מתנהג עמנו מדה במדה ומקבל עבודתינו ומשפיע לנו במדה שאדם מודד מודדים לו. וזה הענין מכונה בשם אלהי ישראל. ובכתבי האריז"ל מכנה בשם ז"א ודיוקן אדם וכמראה אדם דלמטה מתנהג למעלה והעכומ"ז כפרו בזה כמו פרעה והמן וכיוצא בהם כמ"ש במ"א עפ"י סברתם הבדוי' בפתיות מחמת הכלל המונח שהבורא ב"ה לא ישתנה ולא ישיגוהו משיגי הגוף ומקרי הזמן ופגעיו א"כ לא יאותו להגבילו בשום ענין עבודה או עשיית רצונו או להיפך ומזה יצאו לטעות שאיננו משגיח בעולם השפל רק שנתן כל הממשלות בכוכבים ומזלות והם המנהיגים כרצונם ולכן יאות לאבדם. ועבירה גוררת עבירה שעינם הטעתם ממילא לומר כיון שאין חפץ הבורא ב"ה בעבודתו כלל א"כ למה ברא עולמו כלל עד שפגמו ברעוא דרעוין ואמרו שהבריא' היתה בהכרח ולא ברצון ועפ"י גולם קדמון שהי' קודם הבריאה וע"כ הרעו לאבותינו במצרים וכן כיוצא בהם עד שהקב"ה גילה כחו ועוצם ידו להענישם מדה במדה כמ"ש במד' גבי עשר מכות ודוגמתם כאשר בא הביאור בדברינו כל אחד על מקומו. ונגל' עליה' שבני בכורי ישראל ובשביל זאת בראתי עולמי ואני המשגיח ומנהיג אפי' הנהגה הזמנית ואין לעמוד על סוד המחקר הזה על הרצון הפשוט למה רצה בעבודה כיון שאין בו שינוי והכתוב אומר בפירוש כי לא מחשבותי מחשבותיכם וכמ"ש הרמב"ם בהל' תשובה ואנחנו עמו מאמינים בני מאמינים שברצונו הפשוט ברא כל העולם וסדרו ומערכותיו ומתנהג ברצונו מדה במדה לפי עבודתינו ע"י תורתו הקדושה שנתן לנו ברצונו ית' (וז"ש משה בתפלתו כי אתה ה' נראה בקרב העם הזה בקרב ממש בסוד מ"ש בזוהר דבמעייכו בעיתו למנדע היש ה' בקרבנו אם אין ואז ביצ"מ נתגלה כי ה' שוכן בקרבם ממש ומתנהג לפי עבודתם). והנה כשנתעורר כביכול להעניש הרשעים ולהנקם מהם מדה במדה אז צריך להכין שמירה ג"כ לישראל כי לא יצדק לפניך כל חי ואם יש צדיק בארץ שיעש' רצון הבורא ב"ה כראוי שהוא ראוי לקבל טובה מדה במדה הלא הם מועטים. אבל רוב המון צריכי' לרחמים כשהקב"ה מתנהג מדה במדה לכן הקדים הבור' ברוך הוא מצות צדקה וגמילות חסדים לעשות בארץ ואיתערותא דלתתא איתערותא דלעילא לעורר החסדי' והרחמים אעפ"י למי שאינו ראוי והגון. וממיל' להכופרי' הנ"ל שהם אכזרים ואינם מתנהגים בצדקה וחסד יוצא קו הדין נטוי מדה במדה וז"ש דוד המלך ע"ה ימטר על רשעים פחים אש וגו' מנס כוסם כי צדיק ה' צדקות אהב ומה ענין זל"ז אלא כדאמרן שביק' להעניש הרשעים בהנהגת מדה במדה. וזה שנרמז במלת ימטר כי מט"ר עולה רמ"ח ע"ה שמורה כמו רמ"ח איברי אדם ודיוקן אדם וכמ"ש האר"י ז"ל בכוונת ותן טל מטר ע"ש וזה הוא מנת כוסם לפי המדות שעשו וגרמו למעלה ואעפ"כ ייטיב לישראל כי צדיק ה' צדקות אהב. וצוה לנו לעשות צדקה וחסד לדלים ועניים וכשאנחנו עושי' הצדק' לאיש זר ואין אנו מתנהגים מדה במדה לשלם לאיש כפעלו רק לוותר טובה במדת רחמנות עי"ז גם הבורא ב"ה חונן דלים עמו ישראל ומשפיע החסד שלמעלה במדה הזאת ומשלם שכר טוב מדה במדה לפי הצדקה והחסד הגם שאינו ראוי עפ"י מעשיו. וזה ישר יחזו פנימו. שהפנים שלמעלה החסדים הגדולי' מאירים בפנים של קו המדה שנקרא ז"א וכמ"ש האריז"ל: וזה כוונת המדרש לתפלת משה רבינו שכתב וש"ה יאחז צדיק דרכו כי צדיק ה' צדקות אהב כי כיון משה רבינו ג"כ להמשיך החסד שלמעלה כנ"ל: וטהר ידים זה הקב"ה שנא' טהור עינים וגו' כי הידים והעינים הם ענין אחד כמ"ש למעלה בפ' בהעלותך כי השפוון ורגלים הם סוד אחד וכן כאן כי הידים הם הזרועות עולם חו"ג וכן העינים נקרא' חו"ג לעולמות שלמעלה מהם כנודע. יוסיף אומץ זה הקב"ה שמעצים כחו של צדיק שיעשה רצונו דהיינו הגם שמתנהג בדרך צי"ע והוא דיוקן אדם מעצים כחו שיעשה רצונו הוא הרצון העליון שלו מלא חסדי' ורחמים ומשפיע

לישראל כל טובה שהוא גנוז בצדיק והנהג' מדה במדה. ואמר שם ד"א יאחז צדיק זה משה שנא' צדקת ה' עשה. פי' הענין אחד שמרע"ה המשיך אלו החסדים בתפלתו וגרם צדקת ה' דלעילא כנ"ל. עד שפעל הצדקה והחסד שישפיע הבורא ב"ה בקו המדה ומשפט ומוציא לאורה משפטינו כאלו אנחנו ראוים והגונים לכך וז"ש ומשפטיו עם ישראל. וז"ש יוסיף אומץ זה משה שהיה מעצים כחו של גבורה עפ"י שאמר ועתה יגדל נא כח אדני להגדיל הכח למעלה ולהמשיך בו החסד הגנוז דהוא כחמרא דיתיב על דורדי' כנודע. ואח"כ ביאר המד' אופן המשכת החסדים שהמשיך משה לבחי' הקווין והוא ע"י הזכרת זכות אבות שהם ראוים לפי מעשיהם לשלם שכר טוב לישראל ע"כ חישב המד' שבעה צדיקים שהם שבעה עיני ד' שבעה הרועים ולא מנה דוד המלך עמהם מפני שלא היה אז בימי משה עדיין רק חישב במקומו פנחס שקינא קנאת ה' צבאות והוא בסוד המל' דינא דמלכותא להפרע מן הרשעים העוברים רצונו. וכן עשה פנחס למטה בקנאו את קנאתי ונעשה אז מרכבה למלכות והם תפסו אומנותם אף אתה תפוס אומנתך שנק' רחום וחנון להשפיע חסד ורחמים במשפט ויתקוף חילך הוא שנאמר ועתה יגדל נא כח אדני וגומר:

ועתה יגדל נא. איתא בגמ' מצא משה להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות. אמר לו משה אין שלום בעירך אמר לו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו. אמר לו אעפ"כ היה לך לעזרני מיד אמר ועתה יגדל נא כח אדני וגו'. ומקודם נבאר רמז מאמר חז"ל שאמרו פזור נאה לרשעים וכנוס נאה לצדיקים והוא עפ"י מ"ש האר"י ז"ל בעולמות העגולים שאין עגול נוגע בחבירו ושם הי' השבירה עד שניתקן בעולם היושר ע"ש: ופי' הענין והמשל שהשכל של העגולים פי' כמי שסובב א"ע ומתעגל ונפרד מקונו ונדמה לו שברצון עצמו ינהי"ג א"ע וזה שמתנשא לומר אני אמלוך וזה היה השבירה רח"ל וכן הרשעים כל א' מתנשא בלבו אני אמלוך ולכן הם בעלמא דפרודא ואינם יכולים להתחבר כמו העיגולים כמו שנראה בחוש כי לא יכלו לשבת יחדיו ולהם נאה הפזור. משא"כ הצדיקים הגם שכל אחד עובד בוראו בסגנון אחר מ"מ כולם מכוונים לדבר א' לאביהם שבשמים ומתאספים אחד לאחד כאיש אחד בלב אחד שכל אחד מקטין א"ע ומהדר העבוד' להשי"ת שנותן בו כח ושכל לעובדו ולכן לא יתגאה על חבירו והם בעולם היושר ומתיחדים זע"ז. וז"פ מצא משה להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות פי' כתר הוא הרצון והקב"ה קשרם לרצון של כל או"א ולהראותם כי כל רצונם נכלל ברצונו ולא יוכלו לעשות דבר שלא כרצונו וזה התיקון לכל העולמות כנודע. ולכן אע"פ שביקש הקב"ה שאילת שלום ממשה רבינו ע"ה דהיינו שיעשה יחודים הקדושים ונוראים ושלום בפמליא של מעלה השיב לו משה. כלום יש עבד שנותן שלו' לרבו כלומר הנני רואה בעיני התקשרות הכתרים רומז שכל רצוי הנבראים אפי' מה שעושים רצונך הכל הוא נכלל ברצונך הפשוט ומבלעדיך אין כלום ואיך אוכל ליתן לך שלום ולעשות שום דבר כי יש לי אימה גדולה ובושה עצומה אפי' לעבדך ולעשות רצונך. ואמר לו הקב"ה היה לך לעזרני לך דייקא פי' הגם שאתה רואה בעולמות שאני מקשר רצונם ברצוני כי אל אשר יהיה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתן. משא"כ אתה הוא ילוד אשה עיקר תענוג הנבראים מה שבראתי אתכם בבחירה חפשית ואפ"ה אתם עושים רצוני. וענין זה עמוקה מארץ מדה להבין כמ"ש הרמב"ם בה' תשובה ענין הרצון הזה שניתן בבנ"א לעשות רצון בוראם או להיפך ח"ו ע"ש. ואתה היה לך לעזרני על ידי מעשיך הקדושים שלכך נוצרת וזה רצוני. ולכן מיד אמר משה ועתה יגדל נא כח אדני והמשיך החסד עליון בהנהגת הקוין הנקרא מדה במדה וז"א כנ"ל וזה רומז יג"דל צירוף י"ג מכילין יהיו נמשכים לד"ל הוא הזעיר שהוא בבחי' ד"ל מחסדים ודן מדה במדה וגם המשיך במלת נ"א דהיינו כשיגדל נ"א פירוש שיתמלא אותיות כמו נו"ן אל"ף עול' רז"י שנמשך מש"י עולמות למטה כנודע ויתגלו החסדים אמן:

דבר אל בני ישראל בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה והיה באכלכם וגו' תרימו תרומה לה' הנה הצדיק הקדוש מהו' משולם זיסל מאניפאלי אמר כשהאדם אוכל בתאותו לפי דמיונו שא"א לחיות בלא אכילה ושתיה בוודאי מן הנמנע שירים נינוצי הקדושה שבתוך המאכל למעלה. רק אם האדם חכם ומשכיל על דבר ואומר בלבו הלא בוודאי אם הבוב"ה רצה שנחי' בלי אכילה בודאי היה אפשר להתקיים כמו עתה. אלא שהבורא ב"ה רצונו להחיות נפש כל חי ע"י אכילה ועי"ז אני מוכרח לאכול בקדושה וטהרה שאני עושה רצונו בזה ואז יש בכח אדם להרי' ני"ק לשורשם וז"פ הפסוק בבואכם אל הארץ דהיינו אל הארציות ותדעו נאמנה אשר אני מביא אתכם שמה כי אני הבאתי אותך לזה שהרעבון והצמאון מאת השי"ת והשביעה ג"כ מאתו. אז והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'. ותגביהו הני"ק למעלה ודפ"חח. ומעתה נבאר שאר הפסוקים שכתוב ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה. פי' שלא יאמר האדם אנכי עדיין רך בשנים ויש עת לכל חפץ כשאזקין אשוב לעבוד אותו ית' בהגבהת הני"ק אבל עתה כתיב שמח בחור בילדותך. ולזה אמר הכתוב לא כן רק ראשית עריסותיכם תרימו תרומה כי עיקר העבודה בימי הילדות והבחרות כשהאדם שלם בכחו והוא הראשית לקדש מנעוריו. ואמר הכתוב אח"כ מראשית עריסותיכם ומדייק שם רש"י על לשון מראשית ע"ש. ונבאר גם כן לפי דרכינו דהתורה מזהיר' ג"כ שלא יאמר האדם א"כ אבטל א"ע מכל וכל עניני עוה"ז ואפי' הכרחית וזה ג"כ אינו רשאי וכמ"ש מורנו מ"א בספרו נ"א בפסוק ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה וגו' ע"ש וז"ש הכתוב ג"כ כאן מראשית עריסותיכם מקצת ולא כולו שלא תכלה א"ע בסיגופים יותר מדאי רק הכל בהשכל ובמישור וידעת את ה':

וראיתם אותו. במדרש אותו ולא אותה שאם עשית כן כאלו כסא כבוד אתה רואה שהיא דומה לתכלת. וראיתם וזכרתם המראה מביא לידי זכרון והזכרון מביא לידי מעשה שנא' למען תזכרו ועשיתם וגו' ע"ש הנה הפייטן באהבה לפ' זו התחיל שש מאות נקראות פי' דבריו כי ציצית עולה ת"ר הגם שאין היו"ד השני' במכתב בתורה יש אם למקרא שהחירק מושך יו"ד וכמ"ש בזוה"ק ועם הח' חוטין וחמשה קשרים עולה תרי"ג וזה שרמז במלת נקראות על מקרא היו"ד ואמר שם אח"כ לך נפתר סוד נסתר חוט ציצית היות מרובע ופי' המפרש דת"ר כמה חוטין הוא נותן ב"ש אומרים ד' ע"ש ולי נראה שרמז בזה דבר גדול כי הטלית הוא אור מקיף לז"א והציצית למלכות וזה כוונת הפייטן כי הסוד נסתר חוט ציצית רומז על המל' היות מרובע כי הוא אות ד' שבשם הנכבד ה' אחרונה וזה שהקשה המד' בפסוק וראיתם אותו דקאי על חוט תכלת שמורה על המלכות שהיא תכלית הכל וא"כ שייך לשון נקבה על המלכות והל"ל וראיתם אותה אלא שאם עשית כן כאלו כסא הכבוד אתה רואה דהיינו עיקר מצות תכלת טעמא כדאמר ר' מאיר תכלת דומה לים היא המל' וים דומה לרקיע שהוא צדיק יסוד עולם כדאיתא בזוה"ק הפוך רקי"ע ותמצא עיק"ר ופי' האר"י העיק"ר בגימ' ש"ם מ"ה שהוא עיקר הכל גופא דאילנא ורקיע דומה לכסא הכבוד היא אימא המרחפת על בנין ועיקר מצות ציצית כדי לדעת כאלו כסא הכבוד אתה רואה ועלמא עילאה בדכורא איסתיים ולכן שייך לשון זכר וראיתם אותו והמראה מביא לידי הזכרון לעורר עולם המחשבה ששם מוח הזכרון וזכרון מביא לידי מעשה שהוא צירוף ש"ע מ"ה כמ"ש האר"י ונמשך השעשוע למטה להתענג במצות ה' כל הימים אמן: